”Homosexualitet är inte olagligt om man är över 15 år”

Inkludering och exkludering av homosexuella, bisexuella och transpersoner i biologiböcker.

Annica Ryng

Theres Sysimetsä

Mikael Björk Blomqvist

RFSL Ungdom
Ungdomsförbundet för sexuellt likaberättigande

Innehållsförteckning

1. Bakgrund

2. Syfte och mål
2.1. Användning av resultatet

3. Metod och material
3.1. Avgränsningar
3.2. Tillvägagångssätt

4. Aktuell forskning och myndighetsrapporter
4.1. *Vad hände sen?* Riksdagsbeslut och myndigheters åtgärder för att förbättra homosexuellas situation (Folkhälsoinstitutet Rapport 1997:28)
4.2. Arbetet mot mobbning och annan kränkande behandling – Undervisning om sex och samlevnad (Nationella kvalitetsgranskningar 1999)
4.3. Psykisk Hälsa och ohälsa hos ungdomar 16-24 år som attraheras av personer av sitt eget kön – en enkätundersökning (Hans Hanner, Psykologiska institutionen, Stockholms Universitet, 2002)
4.4. Tystnadens Tyranni – om heterosexualiteten som norm och homofobi i skolan (HomO 2003)
4.5. Kränkningar i skolan – förekomst, former och sammanhang (Centrum för värdegrundsstudier, 2003)
4.6. Rapportering av regeringsuppdrag: Relationer i skolan – en utvecklande eller destruktiv kraft (Skolverket, 2002)

5. Kartläggning av biologiböcker
5.1. Analys av exempel
5.2. Bedömningsgrund för listning
5.3. Rekommenderade biologiböcker
5.4. Olämpliga böcker
5.5. Svartlistade böcker – som bör förbjudas i landets skolor

6. Diskussion om skolan idag

7. Krav på åtgärder för en bättre skola

Bilagor Resultat av granskningen av alla biologiböcker, bok för bok.
Lagar och förordningar
Litteraturförteckning

1. Bakgrund

Homosexuella, bisexuella och transungdomars[1] rätt i samhället (HURIS) är ett projekt inom RFSL Ungdom med stöd från Allmänna Arvsfonden. Projektet syftar till att informera och direkt motverka HBT-fobi bland elever, bland lärare och annan skolpersonal.

Projektet är indelat i flera delmål, varav granskning av biologiböcker är en del. Andra delmål är att ta fram informationsmaterial riktat till både elever och övrigt skolfolk, samt att utbilda informatörer som i sin tur ska utbilda bl a elever i samarbete med Elevorganisationen och SVEA (Sveriges Elevråd).

2. Syfte och mål

Genom sitt dagliga arbete med HBT-ungdomar, och genom egna erfarenheter, har RFSL Ungdom gång på gång upplevt och fått påtalat för sig att läromedel är otillräckliga, dåliga och ibland t o m kränkande för HBT-ungdomar.

På förekommen anledning, och då ingen övergripande granskning har gjorts på området, har RFSL Ungdom valt att undersöka särskilt biologiböckers (se kapitel 3.1 Avgränsningar) HBT-inklusivitet och kvalitet, samt hur gruppen skildras och vad som tas upp.

Läromedel i skolan är, vid sidan av läraren, den främsta källan till kunskap. Eftersom det är skolan som tillhandahåller de böcker som eleverna har i sin undervisning, sanktionerar den också böckernas innehåll.

Vikten av goda läromedel understryks av att läraren inte alltid belyser sitt ämne på ett heltäckande sätt. Forskningsresultat (se nedan) styrker ytterligare vikten av att granska kvaliteten på de läromedel som finns tillgängliga för elever i skolan.

Förhoppningen är att samtliga kränkande och dåliga läromedel ska rensas bort, samt att medvetenheten ska öka inom skolvärlden så att HBT-frågor på allvar lyfts fram.

2.1. Användning av resultatet

RFSL Ungdom vill med granskningen av kurslitteraturen informera bokförlag, skolor och elever vilka böcker som är bra, mindre bra och direkt kränkande ur ett HBT-perspektiv.

Resultatet kommer även att ingå i ett särskilt informationsmaterial riktat till elever och annat skolfolk.

[1] Förkortas som HBT (homo, bi och trans-) ungdomar.

3. Metod och material

För att få en uppfattning om vilka böcker som finns i skolorna, i vilka olika upplagor de förekommer och storleken på dessa upplagor, har RFSL Ungdom i första hand vänt sig till läromedelsförlagen. Dessa var dock ovilliga att hjälpa till och ville inte lämna ut några uppgifter.

RFSL Ungdom har då istället gjort en kartläggning i samråd med: Stockholms lärarhögskola, Uppsalas lärarhögskolor, Lärarhögskolans bibliotek (Stockholm), Kungliga biblioteket (Stockholm), Stadsbiblioteket (Stockholm), Pedagogiska institutionens bibliotek (Stockholm), Carolina Rediviva bibliotek (Uppsala) och Lärarinstitutionens bibliotek (Uppsala).

3.1. Avgränsningar

I skolan är det i dag ett antal ämnen som i varierande grad tar upp frågor som rör HBT. Enligt rapporten ”Kränkningar i skolan – förekomst, former och sammanhang” (Centrum för värdegrundsstudier, 2003) tas dock frågor kring homosexualitet upp i störst utsträckning under biologilektionerna. RFSL Ungdom har därför valt att fokusera granskningen till biologiböcker samt lärarhandledningarna som medföljer dessa.

De böcker som ej tagits med i granskningen är gymnasieböcker i biologi, som inte tar upp sex och samlevnad överhuvudtaget, samt böcker som ej är renodlade biologiböcker.

3.2. Tillvägagångssätt

För att ge svar på i vilken grad de böcker som finns i skolan idag inkluderar alt. exkluderar HBT, redogörs först för den aktuella forskningen och de senaste myndighetsrapporterna med fokus på HBT-ungdomar.

Därefter redovisas en analys av resultatet av biologiboksgranskningen (resultatet i sin helhet, bok för bok, finns som bilaga). Analysen leder fram till listningen av de olika biologiböckerna.

Vidare förs en diskussion om läromedlens konsekvenser för och påverkan på HBT-ungdomarna som läser dem, kopplat till aktuell forskning.

Flera slutsatser har till sist konkretiserats till en lista med krav på åtgärder för att nå en positiv förändring för eleverna i dagens skola.

4. Aktuell forskning och myndighetsrapporter

Nedan presenteras valda delar av aktuell nationell forskning i Sverige, samt annat publicerat material som rör HBT-ungdomars situation i skolan gällande undervisning, läromedel och miljö.

4.1 *Vad hände sen?* Riksdagsbeslut och myndigheters åtgärder för att förbättra homosexuellas situation (Folkhälsoinstitutet Rapport 1997:28)

Folkhälsoinstitutets rapport, som följer upp Riksdagens beslut om homosexuellas situation i samhället (prop 1986/87:124), presenterar resultat som bygger på skriftliga uppgifter från berörda myndigheter.

Trots att det i sammanfattningen konstateras att ”det blir allt vanligare att information om homosexualitet förekommer”, så är det ”fortfarande så att det ytterst är den enskilde lärarens och skolledarens engagemang som avgör vilken utbildning eleverna får om homosexualitet.” (s 5).

Och på högskolans område har ”utbildningen om homosexuellas situation endast marginellt förbättrats under de senaste tio åren. Det är oftast så att om någon undervisning överhuvudtaget förekommer beror det i stor utsträckning på elevernas eget engagemang. Inom forskningsområdet sker endast sporadiska insatser.” (s 5).

4.2 Arbetet mot mobbning och annan kränkande behandling – Undervisningen om sex och samlevnad (Nationella kvalitetsgranskningar 1999)

Skolverket har på regeringens uppdrag granskat kvaliteten i skolverksamheten hos några av landets kommuner och fristående skolhuvudmän, med inriktning på läroplanernas värdegrund.

Tretton utbildningsinspektörer har granskat hur 80 skolor arbetar med sexual- och samlevnadsundervisning.

”Resultatet från samtliga skolor visar på en stor variation, inte endast mellan skolor utan också inom varje enskild skola. Ett framträdande drag är därför att eleverna har olika möjlighet att skaffa sig kunskaper om och få insikt i sex- och samlevnad.” (s 52).

”Ett tydligt mönster som gäller både grundskolorna och gymnasieskolorna är att endast ett fåtal av skolorna har några nedtecknade mål för sin sex- och samlevnadsundervisning. /…/ Uppdraget till lärarna är således generellt otydligt och det är ofta oklart vem som har ansvaret för denna undervisning.” (s 52).

”Ytterligare ett genomgående mönster är att den sex- och samlevnadsundervisning som bedrivs inte samordnas eller dokumenteras inom skolan.” (s 52).

”Två viktiga orsaker till om och hur sex- och samlevnadsundervisningen bedrivs, är förekomsten av tydlig styrning och en medveten diskussion bland lärare, elever och andra intressenter om innebörden i begreppen sexualitet, samlevnad och jämställdhet. Det finns för närvarande ingen garanti för att alla elever får denna undervisning eller att det sker en utveckling av kunskapsområdet.” (s 53).

”…det [är] skolans, lärarnas och elevernas prioriteringar av innehållet i ämnesundervisningen som avgör hur stor del av utbildningen som ägnas sex- och samlevnadsundervisning.” (s 57).

4.3 *Psykisk Hälsa och ohälsa hos ungdomar 16-24 år som attraheras av personer av sitt eget kön – en enkätundersökning* (Hans Hanner, Psykologiska institutionen, Stockholms Universitet 2002)

Mot bakgrund av NOVA-rapporten, en norsk undersökning om livssituationen för homosexuella kvinnor och män i Norge (1999) har Hanner forskat i svenska förhållanden gällande unga bi- och homosexuellas hälsa och livsvillkor.

NOVA-rapporten är hittills den enda i sitt slag i Norden, och visar att de homosexuella ungdomar som mår dåligt är fler och mår sämre än ungdomarna i befolkningen i stort.

Hanners rapport är den första i sitt slag i Sverige och hans forskning visar liknande resultat som NOVA-rapporten.

Hanners resultat visar att den genomsnittliga komma-ut-åldern för tjejer och killar gemensamt är 16 år och 11 månader. Det är vid den tidpunkten som både tjejer och killar för första

gången pratar med någon om sin läggning. Men processen ser i övrigt mycket olika ut för killar och tjejer.

De flesta av killarna i undersökningen har sitt första sexuella möte med en kille, den första kontakten med en homosexuell miljö och chattar på en gay-sajt för första gången under 1 år och 5 månader *innan* de slutligen pratar med någon om sin sexuella läggning.

De flesta av tjejerna tar däremot kontakt med en homosexuell miljö, har sex med en tjej och chattar på en gay-sajt 1 år och 7 månader *efter* att de pratat med någon om sin sexuella läggning (s 59-60).

Rapporten visar att 37 procent av tjejerna och 24 procent av killarna uppgav att de en eller flera gånger försökt ta sitt eget liv. Tjejernas siffror är ungefär dubbelt så höga som i en undersökning på normalpopulationen från 1993, killarnas är ungefär 3 gånger så höga.

Genomsnittsåldern för tjejerna var 14 år och 11 månader och för killarna 15 år och 2 månader. Både tjejernas och killarnas genomsnittsålder för (första) självmordsförsöket sammanfaller med ett tänkt första stadium i komma-ut-processen. Tjejernas genomsnittsålder för (första) självmordsförsöket ligger exakt 2 år innan hon pratade med någon om sin läggning, killarnas ligger 11 månader före första gången han hade sex med en kille och 1 år och 9 månader innan han pratade med någon om sin läggning (s 62).

De framträdande orsakerna till självmordsförsöken, som är specifika för gruppen homo- och bisexuella, jämfört med normalpopulationen är, skriver Hanner, en lägre självkänsla och ett lägre skattat allmänt hälsotillstånd, en tätare förbrukning av stora mängder alkohol, en större utsatthet för diskriminering, hot och våld samt ett sämre socialt nätverk. Detta är faktorer som kännetecknar marginaliserade och utsatta grupper i samhället (s 63)

4.4 Tystnadens Tyranni – om heterosexualiteten som norm och homofobi i skolan (HomO, 2003)

Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) är en statlig myndighet med uppdrag från riksdagen och regeringen att verka mot homofobi, och för att diskriminering på grund av homo-, bi- eller heterosexuell läggning inte skall förekomma på några områden överhuvudtaget i det svenska samhället.

HomO skriver i *Tystnadens tyranni* att skolväsendet inte tillgodoser homo- och bisexuella ungdomars behov och att deras lika värde och rättigheter inte alltid respekteras av dem som verkar i skolan. HomO menar att undervisningen handlar både om vad som tas upp och vad som *inte* tas upp. Ungdomar och barn lär sig att heterosexualitet är en norm och att allt annat är avvikande (s 4). HomO betonar att undervisning som berör relationer alltid utgår från heterosexuella relationer och därav från att alla, elever som lärare, presumeras vara heterosexuella (s 7).

”Skolan erbjuder inte heller homo- och bisexuella elever en trygg miljö där mobbning, trakasserier eller hot kan hanteras på ett naturligt sätt. En strukturell homofobi finns inbyggd i utbildningsväsendet när skolan inte klarar av att hantera kränkningar på grund av sexuell läggning eller när den undviker att ta upp och bemöta stark antihomosexuell agitation som sprids på skolan från exempelvis nynazistiska organisationer.” (s 4).

”Att bara diskutera homosexualitet på biologilektionerna eller under en särskild ’samlevnadsdag’ förstärker fördomarna och kränker rätten till likabehandling. Det går alltså inte att göra homo- och bisexualitet till ett eget ämne. I stället måste det – liksom sker med heterosexualiteten idag, men utan att vi tänker särskilt på det - ses som en aspekt på alla de sakområden som avhandlas inom olika ämnen. Det måste också ske med ett perspektiv som gör kopplingen till grundläggande värderingar om alla människors lika värde och rättigheter tydligt.” (s 8).

4.5 Kränkningar i skolan – förekomst, former och sammanhang (Centrum för värdegrundsstudier, 2003)

Rapporten är ett uppdrag från Skolverket ålagt att genomföras av Centrum för värdegrundsstudier vid Göteborgs Universitet. Uppdraget avser en kartläggning av förekomsten av olika former av kränkande behandling såsom rasism, etnisk diskriminering, sexuella trakasserier, homofobi och könsrelaterad mobbning i offentliga och fristående grund- och gymnasieskolor (Värdegrunden, Skolverket).

Könstillhörighet framstår som mycket betydelsefull både som en orsak till kränkningar och som avgörande för vilken form kränkningarna tar både för ”offer” och ”förövare”.

Könsrelaterade kränkningar framstår som motiverade av att gränser mellan olika kategorier – flickor och pojkar – skall upprätthållas och den hierarkiska ordningen tydliggöras (s 52).

Sexuell läggning förefaller ha en central plats som markör i den sociala hierarkin framförallt för pojkarna. Homofobi är utbrett och tycks konkretisera gränsen för vad som är en ”riktig karl” och därmed också avskilja från det kvinnliga (s 52).

I en intervjustudie som genomfördes i årskurs åtta, framkom att homofobi hos ungdomarna är tydligt länkade till heteronormativitet, som föreskriver vad det innebär att vara en ”riktig” man/kille och en ”riktig” kvinna/tjej. När en pojke blir kallad bög eller fjolla är det alltså snarare ett ifrågasättande av hans sätt att iscensätta sin egen maskulinitet än en antydan om att han skulle vara homosexuell (s 107).

De vanligaste platserna för kränkning är utomhus och i korridoren, men klassrummet följer tätt därefter. Det fanns alltså inte några fredade platser i skolan, utan kränkningar sker där människor möts och friktion uppstår. I klassrummet möts elever som kanske undviker varandra på rasten. Utfrysning tycks vara en vanlig kränkningsform i klassrummet vilket också framkommer av intervjuer i årskurs åtta (s 105).

”Om de homosexuellt relaterat kränkta särskilt studeras utgör de /…/ ungefär en niondel” av alla elever (s 185).

82 procent av eleverna menade att homosexuella relationer aldrig eller enbart någon enstaka gång tagits upp då de arbetat med sex- och samlevnadsundervisning (n=2230). Cirka 20 procent av eleverna som varit med om att homosexuella relationer uppmärksammats menar att de inte beskrivits som likvärdiga (n=1017).

En majoritet av eleverna menade att man i sex av sju nämnda skolämnen aldrig uppmärksammat homosexualitet.

Eleverna angav för var och ett av ämnena hur ofta det uppmärksammats. Aktuella ämnen, andelen elever som svarat aldrig samt antal svarande (fotnot s 133)

Samhällskunskap 52 procent (n=2065)
Historia 64 procent (n=2027)
Svenska 61 procent (n=2088)
Biologi 43 procent (n=2088)
Religionskunskap 57 procent (n=1939)
Socialkunskap 56 procent (n=1439)
Psykologi 54 procent (n=1332)

4.6 Rapportering av regeringsuppdrag: Relationer i skolan – en utvecklande eller destruktiv kraft (Skolverket, 2002)

Uppdraget till Skolverket gavs mot bakgrund av den nationella handlingsplanen mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering som regeringen presenterade i januari 2001. Enheten Värdegrund – tematiserad forskning vid Göteborgs Universitet har genomfört kartläggningsstudier på uppdrag av Skolverket. Skolverket har utifrån basmaterialet av rapporten *Kränkningar i skolan – förekomster, former och sammanhang* i sin tur sammanställt ett svar.

Skolverket skriver utifrån rapporten att något fler än var fjärde elev i årskurs 5, 8 och andra året i gymnasiet anger att de själva blivit kallade för något könsorgan eller benämnts som en sexuell eller homosexuell läggning. Det framgår också att homofobi finns, särskilt bland pojkar, där den egna könsrollsidentiteten förefaller bli mest hotad av det homosexuella samt att pojkar i årskurs åtta reagerar kraftigare än flickor på att bli kallade för något homosexuellt.

Studien visar att en majoritet av elever i årskurs 5, 8 och 2:a året i gymnasiet menade att man i sex av de sju ämnen man tillfrågats om aldrig uppmärksammat homosexualitet. Enligt eleverna är homosexualitet och homofobi det område som generellt tas upp minst av skolan.

Homosexualitet är också det minst uppmärksammade området i de lokala styrdokumenten. Endast i 19 procent av skolorna har området lyfts fram. Skolorna uppger sig arbeta med värdegrundsfrågor, vilka också framhålls som viktiga i de lokala arbetsplanerna, men samtidigt förefaller de utesluta sådana frågor som till exempel mångkulturalism och sexuell läggning.

5. Kartläggning av biologiböcker

Av 50 kartlagda böcker var 13 st. biologiböcker för grundskolan och två st. lärarhandledningsböcker med något slags innehåll av sex och samlevnad. Utav dessa 15 som granskades var det tre stycken som inte tog upp någonting alls om HBT och 12 stycken som tog upp någonting om HBT.

Resultatet av granskningen av biologiböckerna finns i sin helhet, bok för bok, som bilaga.

5.1 Analys av exempel

I en biologibok från 2001 står det att *[b]åde män och kvinnor kan bli kära och ha ”sex” med någon av samma kön*. Genom att skriva ordet sex inom citationstecken antyder läroboksförfattaren att sex mellan två människor av samma kön inte är *riktigt* sex, dvs. annorlunda än sex mellan människor av olika kön.

Vidare förklaras att *[i] puberteten kan det hända att ungdomar av samma kön umgås sexuellt. Detta kan bero på att driften inte ännu blivit stabil och betraktas inte som homosexualitet i vanlig mening*. Anmärkningsvärt är att varken känslor eller kärlek nämns som något unga människor känner och upplever, utan fokus läggs endast på driften och att denna är instabil i puberteten. Sexualitet antyds därmed vara något instabilt i puberteten som vid vuxen ålder utvecklas till något stabilt och oföränderligt.

Längre fram kan vi läsa att *[v]uxna homosexuella söker ofta en partner hos ungdomar av samma kön. Ett sådant förhållande kan bli ett stort problem för en ung människa. Det kan leda till framtida störningar i den egna sexualiteten. Men man blir inte homosexuell av sådana upplevelser*. Texten insinuerar starkt att homosexualitet är en form av pedofili där vuxna homosexuella [läs män] söker sig sexuellt till yngre [läs barn]. Vuxna homosexuella utpekas som förövare. Den äldre homosexuella stigmatiseras, han är den stabila och därför den som förleder den ”instabila” ungdomen. Man fråntar den yngre individen sitt val, då den yngre porträtteras som offer för sin ”drift” frånskild eventuella känslor.

En annan biologibok från samma år utgår istället, till skillnad från ovan nämnda bok, från individen och förklarar att *[e]n del frågor kan bara du själv svara på, genom dina egna erfarenheter. Just du & dina upplevelser och känslor är unika*.

Detta sätt att utgå från individens egna val och frånvaron av fördömande ligger i linje med hur RFSL Ungdom önskar att skolans sex- och samlevnadsundervisning skall framhållas.

I två biologiböcker från 1989 och 1999 står att *[d]et är viktigt att inte tanklöst fördöma människor som har en annan sexuell inriktning än vi själva*. Grundtanken med texten är välmenad, att människor inte ska fördöma andra människor olika dem själva. Bristen ligger dock i läromedelförfattarens antagande att alla elever som läser texten inte är något annat än ”vi” – heterosexuella.

I en biologibok från 1988 står det att *[h]omosexualitet är den vanligaste sexuella avvikelsen*, samma lydelse står i en annan biologibok tolv år senare. Liknande formuleringar om homosexualitet som något avvikande, onormalt och annorlunda återfinns i flertalet av de granskade biologiböckerna. Orden ger uttryck för en värdering som går stick i stäv med skolans värdegrund och principen om alla människors lika värde. Sådan förstärkning av heteronormen föder intolerans, leder till ökad stigmatisering och uppmuntrar diskriminering av homo- och bisexuella elever.

De största bristerna i innehållet hos de granskade böckerna rör dock områdena bisexualitet och könsidentitet. Bisexualitet nämns oftast bara i en förklarade mening utifrån terminologin. Sedan används beteckningen ”homosexuella” i resten av texten som synonym för samkönade par eller relationer, trots att även bisexuella kan leva i samkönade relationer. Detta gör att bisexuella elever, som alltså inte identifierar sig som homosexuella, får svårt att känna igen sig i textens budskap. De blir istället osynliggjorda.

Könsidentitet och könsöverskridande beteende är de områden där det förekommer minst information i böckerna, samt flest faktafel. Till exempel har en transsexuell person eller transsexualism inget med sexualitet att göra. Könsidentiteten är skild från sexualiteten. En transsexuell person kan vara homo-, bi- eller heterosexuell.

5.2 Bedömningsgrund för listning

Att biologiböckerna är utgivna olika år har varit en faktor som har tagits i beaktande när RFSL Ungdom har granskat texternas innehåll. Böckernas produktionsår har dock visat sig vara irrelevanta, då texter i böcker från 1980- och 90-talet ofta återkommer i böcker från 2000-talet.

I vissa av de nyare böckerna har man valt att revidera texterna från föregående upplagor. Detta har dock i väldigt få fall lett till att böckerna blivit bättre, vilket är särskilt iögonenfallande då samhället ändå med tiden har blivit öppnare och mindre fördomsfullt. Den utvecklingen återspeglas inte i böckerna som produceras.

I förordningarna för grundskolan står det uttryckligen att läromedel ska täcka *väsentliga* delar av ett ämne. Detta innebär att skolan genom sin användning av böckerna signalerar att kunskap om HBT är en *oväsentlig* del av sex- och samlevnadsundervisningen.

Utöver att läromedelsförfattare skriver dåliga texter eller väljer att inte skriva något alls om HBT, brister skolan gravt i sitt ansvar att själva granska de läromedel man köper in. Skolan brister även i ansvaret att ställa krav gentemot läromedelsförlagen och författarna.

Därför har RFSL Ungdom gjort nedanstående listning. För att ge skolorna ett extra stöd att välja de böcker som inte är helt olämpliga eller kränkande. Och att bojkotta de böcker som inte håller måttet.

Kriterierna för en helt godkänd bok är att den på ett fördomsfritt och icke fördömande sätt tar upp sexuella läggningar som homosexualitet och bisexualitet, och även innehåller ett avsnitt om könsidentitet och könsöverskridande beteende där korrekt och saklig information presenteras.

Ingen av böckerna i granskningen uppfyller dessa grundläggande kriterier.

Övriga kriterier framgår under respektive lista.

5.3 Rekommenderade biologiböcker

Dessa böcker är bra när det gäller texter rörande homosexualitet. Det finns dock brister i beskrivningen av bisexualitet och det saknas en bra text om könsidentitet och transsexualism. På det hela taget är dock dessa böcker bra och klart bäst bland de undersökta.

- *Biologi Spektrum*, Lärarhandledning, Fabricus, Almqvist & Wiksell, 2001 (2:a uppl.)
- *Biologi Spektrum,* Fabricus, Holm, Mårtensson, Nilsson, Nystrand, Almqvist & Wiksell, 2001 (2:a uppl.)

5.4 Olämpliga böcker

I denna grupp har placerats de böcker som har klara brister i sina texter om HBT. Vissa är på gränsen till olagligt kränkande medan andra har allvarliga faktafel. Dessa böcker bör så fort som möjligt tas bort från skolan och absolut inte köpas in i framtiden.

RFSL Ungdom uppmanar bokförlagen bakom böckerna att dra tillbaka sina upplagor och snarast skriva om dessa textavsnitt så att de blir korrekta och informativa utan att vara kränkande för vissa elever och lärare.

Böckerna är de följande:

- *Biologi*, Henriksson, Gleerups NO, 2000 (1:a upplagan)
- *PULS Biologi*, Andréasson, Bondesson, Gedda, Johansson, Zachrisson, Natur & Kultur, 1999 (1:a uppl.)
- *Biologi för högstadiet*, Försök och fakta, Liber, 1988 (2:a uppl.)
- *Biologi för högstadiet*, Gleerups, 2000 (2:a upplagan)
- *Biologi 2 System 82*, Nilsson, Ohlsson, Roth, Almqvist & Wiksell, 1981 (1:a uppl.)
- *Biologi*, högstadiet Boierth, Nordling, Öhman, Almqvist & Wiksell, 1981 (3:e uppl.)
- *Kunskapsträdet Biologi,* Nordling Erik, Fourén Åke, Eklunds Förlag A, 2000, ISBN 91-646-1366-6.

5.5 Svartlistade böcker – som bör förbjudas i landets skolor

4 av böckerna är listade här med anledning av att de totalt saknar stycken som rör homo-, bisexualitet och transpersoner i de delar som rör sex och samlevnad. De två värsta böckerna är *Biologi för grundskolans senare årskurser* och *Fördjupningsboken 2-3 Biologi* som inte bara innehåller faktafel utan även förstärker fördomar och försämrar situationen för homo-, bisexuella och transungdomar. Dessa är klart kränkande och diskriminerande och bryter därmed mot skolagens §2 rörande diskriminering av elever i skolan. För närmare förklaring se bilagan.

Följande böcker anser RFSL Ungdom ska förbjudas på samtliga skolor:

- *Liv- om växter, djur och människokroppen*, Beijer, Almqvist & Wiksell, 2001 (2:a uppl.)
- *PULS, 4-6 Biologi* (lärarpärm), Andréasson, Natur & Kultur, 1997 (1:a uppl.)

- *BIOS*, Andréasson, Bondesson, Forsberg, Gedda 1989(1:a uppl)
- *PULS, 4-6 Biologi* (elevbok), Edqvist, Andréasson, Natur & Kultur, 1996 (1:a uppl.)
- *Fördjupningsboken 2-3 Biologi*, Andréasson, Bondesson, Edström, Forsberg, Gedda, Luksepp, Zachrisson, Natur&Kultur, 1989
- *Biologi för grundskolans senare årskurser LPO 94*, Linnman, Wennerber, Carlsten, Magnusson, Liber, 2001 (1:a uppl.)
- *Biologi 2:3 faktabok,* Arenlind, Wilhelm, Pogo pedagog, 1985 (3:e uppl.)

RFSL Ungdom uppmanar alla skolar att genast ta bort de svartlistade böckerna. Samt att alla elever som har någon av de svartlistade böckerna på sin skola att ringa in till Skolverket och anmäla sin skola för brott mot skollagen enligt 1 kap. 2 § *aktivt motverka alla former av kränkande behandlingar såsom mobbning*

6. Diskussion om dagens skola

Samtliga rapporter konstaterar vad vi som ett Ungdomsförbund för unga bi- och homosexuella och transungdomar själva erfar och får berättat för oss av våra medlemmar om hur situationen för HBT-ungdomar faktiskt ser ut i skolor idag.

Skolundervisningen varierar mellan och inom olika skolor och är avhängigt av den enskilda lärarens engagemang. *Kränkningar i skolan* (Göteborgs Universitet, 2003) visar alarmerande siffror - att 82 procent av eleverna anser att sex- och samlevnadsundervisningen aldrig eller bara någon enstaka gång berör homosexualitet. Rapporten visar även att homosexualitet är det minst uppmärksammade området i de lokala styrdokumenten och sällan eller aldrig tas upp i skolors arbete kring värdegrundsfrågor. Och detta bör ställas i relation till den stora mängd handlingsplaner som har utvecklats för arbete med att motverka rasism och andra kränkningar.

RFSL Ungdom ser mycket allvarligt på att det inte finns någon garanti för att elever får undervisning som inkluderar HBT i skolan. Problematiken ökar ytterligare då rapporten *Arbete mot mobbning och annan kränkande behandling* (1999) visar att det inom skolan är svårt att avgöra vem som har ansvaret för den ämnesövergripande sex- och samlevnadsundervisningen. Det leder till att undervisningen, och framför allt utvärderingen av den, ofta hamnar mellan stolarna. Trots att det tydligt står i läroplanen att det ligger på rektorns bord att se till så att kränkande behandlingar inte förekommer på skolan och att ämnesövergripande kunskapsområden såsom sex- och samlevnadsundervisning integreras i skolundervisningen. Eleverna intygar i *Kränkningar i skolan*, att rektorerna inte fullföljer sina uppdrag.

Bristen på undervisning i kombination med dålig eller obefintlig information i läromedel är en starkt påverkande faktor i ungdomars komma-ut-process. Detta är särskilt allvarligt eftersom behovet av saklig information om identitet och sexualitet är extra stort i högstadieåldern, då många påbörjar den processen. Det är också i den åldern som många homo- och bisexuella killar och tjejer försöker begå självmord, 37 procent av tjejerna och 24 procent av killarna, enligt Hans Hanners rapport (Stockholms Universitet, 2002).

Kränkningar i skolan tar främst upp den aktiva delen av kränkningar. Men det som sällan uppmärksammas är de *icke aktiva*; bristen på eller den totala avsaknaden av HBT-inklusiv undervisning i skolan. Denna fråntar HBT-ungdomar deras rättigheter, och osynliggör dem.

Osynliggörandet sker inte bara genom avsaknad av läromedel utan även genom samhällets rådande norm, som tydligt återfinns i skolan, där man utgår ifrån att alla är heterosexuella. Undervisningen utformas därefter. Heteronormativiteten motverkar ett öppet samhälle och förstör den gemensamma psykosociala miljön, både inne i och utanför klassrummet. Frånvaron av en trygg skolmiljö verkar hämmande och rentav destruktivt på individer mitt uppe i processen att komma ut och hitta sig själv. De år då den unga människan ska få utrymme att utveckla sin person, färgas istället av förvirring eftersom den bild av sexualitet som skolan presenterar inte bara är inkonsekvent utan också bristfällig då den förtiger alternativt förminskar de känslor som dessa ungdomar upplever.

Skolan lär ut att det självklara är att förälska sig i någon av motsatt kön, att någon annan kärlek inte finns. Skolan gör detta utan att ta den minsta hänsyn till att eleverna sinsemellan är olika och har olika behov och olika sexuella läggningar.

7. Krav på åtgärder för en bättre skola

RFSL Ungdoms arbete har som utgångspunkt att:

> *Alla ska ha rätt att definiera sig själva. Du bestämmer själv vem du är och vad du känner. Det är också du som avgör hur du vill beskriva och uttrycka din sexualitet och könsidentitet.*

Vi menar att ingen har rätt att tala om för någon annan vem den är och hur den ska vara och hur den ska leva sitt liv. Vi kräver därför:

- Att HBT-kunskap ska vara obligatorisk och integreras i all undervisning i grundskolan och gymnasiet.
- Att läromedlesföretagen omedelbart drar in de böcker som är svartlistade.

- Att HBT-kompetens för lärare ska ingå som ett obligatoriskt moment på lärarutbildningen och som fortbildning för redan utexaminerade och praktiserande lärare.

- Att särskild vikt bör läggas vid kunskap och kompetens kring unga transpersoners särskilda problematik och behov.

- Att särskild vikt bör läggas även vid inkludering av bisexualitet.

- En ny lagstiftning som ger ett heltäckande skydd för elever i grund- och gymnasieskolan mot diskriminering och trakasserier, liknande den lagstiftning som idag råder för studenter på högskola samt för arbetstagare.

- Att en utredningsgrupp tillsätts för att granska ansvarsfrågan kring den ämnesövergripande sex- och samlevnadsundervisningen, samt hur rutinerna kan effektiviseras. I denna grupp bör representanter för HBT-organisationer ingå.

- Att inrätta ett centralt register över vilka läromedel som används i respektive skola.

- Att ge skolverket i uppdrag att granska alla landets läromedel utifrån skolplanens direktiv, så att inga böcker tillåts fortsätta att bryta mot skollagen.

Bilaga

Biologiböcker med citat och kommentarer

Biologi för grundskolans senare årskurser LPO 94, Linnman, Wennerber, Carlsten, Magnusson, Liber, 2001 (1:a uppl.)

Könsdriften: Förut har flickor tyckt att pojkar är dumma, och pojkar har tyckt att flickor är fnittriga & fåniga. Nu börjar man vilja vara tillsamman och blir intresserade av varandra. Man ”tänder på någon” och vill ha kroppslig kontakt och ”kela”.
/---/
Variationer i det sexuella beteendet: Både män och kvinnor kan bli kära och ha ”sex” med någon av samma kön. Detta kallas Homosexualitet. Man vet inte så mycket om orsakerna till homosexualitet. I puberteten kan det hända att ungdomar av samma kön umgås sexuellt. Detta kan bero på att driften inte ännu blivit stabil och betraktas inte som homosexualitet i vanlig mening. Det förekommer att driften är inriktad på både det egna och det motsatta könet, detta kallas bisexualitet.
Vuxna homosexuella söker ofta en partner hos ungdomar av samma kön. Ett sådant förhållande kan bli ett stort problem för en ung människa. Det kan leda till framtida störningar i den egna sexualiteten. Men man blir inte homosexuell av sådana upplevelser. Det kan vara besvärligt att vara homosexuell i ett samhälle där de flesta är heterosexuella. Det kan vara svårt att finna en partner och få andra människor att acceptera att man lever med någon av samma kön.

Andra variationer: Transvestiter kallas personer som känner ett starkt behov att klä sig i det motsatta könets kläder. Detta kan ge dem sexuell upphetsning. En människa kan så starkt uppleva att hon egentligen tillhör det motsatta könet, att hon får tillstånd att operera sina könsorgan och byta namn för att passa in i den upplevelsen. Det kallas för Transsexualism.

Prostitution: Det finns också manlig homosexuell prostitution där unga pojkar ställer upp för en vuxen homosexuell. De flesta av dessa pojkar är inte själva homosexuella.

Kommentar: Denna bok från Liber tillhör en av de absolut mest kränkande böckerna. Stommen till texterna kring HBT bygger snarare på författarnas personliga åsikter än på fakta. Texterna förmedlar en mycket stark heteronormativ bild. Män och kvinnor utmålas enligt strikta stereotypa roller. Homosexuella män ses som pedofiler och sex mellan två personer av samma kön ses inte som ”riktigt” sex, eftersom driften kanske ”inte ännu blivit stabil”. Författaren problematiserar livet som homosexuell och bidrar dessutom till begreppsförvirring när transsexualism hamnar under ”andra variationer” av det sexuella beteendet.

Biologi Spektrum, Fabricus, Holm, Mårtensson, Nilsson, Nystrand, Almqvist & Wiksell, 2001 (2:a uppl.)

En del frågor kan bara du själv svara på, genom dina egna erfarenheter. Just du & dina upplevelser och känslor är unika. Frågor att ta ställning till: Hur tar man kontakt med någon man tycker om? När tycker du att man är mogen att ha sex? Hur vet man om man är homosexuell? Varför är det viktigt att skydda sig när man har sex?

De flesta är heterosexuella och blir förälskad i någon av motsatt kön, men ungefär 1/10 förälskar sig i en person av samma kön. Bisexuella kallas de som dras till båda könen. Oavsett vilket är känslorna de samma. I varje skolklass finns det statistiskt 2-3 homosexuella.

Homosexuella killar kallas bögar och homosexuella tjejer för lesbiska eller flator. För den som är homosexuell känns det precis lika naturligt och rätt som att vara heterosexuell för andra. Det är inget man kan ”göras till” eller botas ifrån, utan något man är. Det som kan kännas svårt är ofta hur människor runtomkring reagerar. Därför törs många inte visa sin kärlek öppet. Eventuellt kan det kännas svårare att få kontakt med andra för homosexuella. Numera finns RFSL, Riks Förbundet för Sexuellt Likaberättigande.

[Även: 2 bilder, varav en med bildtexter] I antika Grekland ansåg man att kärleken mellan män var den högsta, speciellt mellan en yngre och äldre man. Här i Sverige var det länge förbjudet men den lagen har slopats sedan 1944. Befolkningen i Sverige blir alltmer accepterande och öppna. Bra frågor, [bl a] Hur skulle du reagera om någon av dina vänner berättade att han/hon var homosexuell?

Sexuella variationer: Sexualitet kan uttryckas på många olika sätt. Vissa har behov att klä sig i det andra könets kläder; Transvestiter. Dessa finns både bland homosexuella och heterosexuella. En del människor känner att de vill byta kön; Transexuella. I Sverige byter ungefär 15 personer kön genom operation varje år.

Kommentar: Biologi Spektrum är en bok som sticker ut från de andra böckerna. Den tar sakligt upp homosexualitet och är noga med att påpeka att det inte är ett sjukdomstillstånd utan något helt naturligt. Författaren betonar också att problemet för homosexuella ligger på samhället och inte hos den enskilda individen. Boken missar dock att integrera bisexualitet i texten och nöjer sig med att förklara vad ordet betyder. Även här finns en begreppsförvirring kring Transsexualism som felaktigt hamnat under sexuella variationer.

Biologi Spektrum, Lärarhandledning, Fabricus, Almqvist & Wiksell, 2001 (2:a uppl.)

Rekommenderar att diskutera Homosexualitet. ”Att bli förälskad i någon av samma kön är ganska vanligt” Värderingsövningar föreslås t.ex. Ska homosexuella få adoptera? Sätta sig in i en HIV-smittads situation, ta ställning till umgänge etc.

Kommentar: Lärarhandledningen föreslår att man skall ha värderingsövningar och diskussioner kring ämnen gällande homosexualitet. Initiativet är bra, men det är mycket viktigt att övningarna genomförs på ett bra sätt. Annars kan de i sig innebära kränkningar av de elever som är HBT. Som jämförelse för detta kan ett scenario där eleverna skall ta ställning för eller emot en viss religiös övertygelse. Skulle det anses pedagogiskt rättfärdigat att ställa frågan om islam bör förbjudas i en klass/skola där muslimer är i minoritet?
Diskussioner kring dessa frågor kan ses som en viktig del i det identitetsskapande arbetet. Men hur diskussionen leds och hur frågorna formuleras är centralt för huruvida diskussionen resulterar i en kränkning eller inte.

Biologi, Henriksson, Gleerups NO, 1995 (1:a upplagan)

Homosexuella känner lika stark vänskap & kärlek som heterosexuella. Homosexuella har långsamt fått det bättre sen 1944. 1995 kom t.ex. Partnerskapslagen. Tyvärr finns det många fördomar. Därför döljer många unga sin homosexualitet av rädsla att bli utstötta. Men allt fler väljer att leva öppet, dvs. visar sin kärlek och känslor. Med öppenhet minskar fördomarna. Man tänker inte på att man dagligen möter homosexuella, det syns ju inte utanpå vem som är homosexuell. Homosexuella lever sina liv precis som andra; ensamma eller i par, ibland med barn. Ingen vet varför man blir homosexuell, troligen grundläggs vår sexualitet innan puberteten.

Annorlunda sexuella beteenden: Transsexuell= önskar att vara av motsatt kön, Transvestit= Behov att bära det motsatta könets kläder.

Kommentar: Budskapet i texten är att det är positivt att samhället blir mer tolerant, att homosexuella är som alla andra och att det inte man inte kan se vem som är homosexuell. Bisexuella nämns dock inte, och transsexuella hamnar felaktigt under annorlunda sexuellt beteende.

Kunskapsträdet Biologi, Nordling, Erik, Fourén Åke, Eklunds Förlag A, 2000

Man intresserar sig också för andra människor och blir lätt förälskad. Det vanligaste är att flickor och pojkar blir förälskade i varandra, men det händer också att pojkar blir förälskade i pojkar och flickor i flickor. Om man även som vuxen har lättast att bli förälskad i personer av samma kön och helst också har sex med sådana är man homo-sexuell. Om man föredrar att ha sex med personer av motsatt kön är man hetero-sexuell.

Kommentar: Författarna målar upp en bild där homosexuella känslor inte är bekräftade förrän man upplevt dem i vuxna år. Formuleringen att man har ”lättast” att bli förälskad i personer av samma kön och ”helst” har sex med sådana kan också uppfattas som ett ifrågasättande av känslans legitimitet, och antyder en grad av valfrihet kring vem man tänder på, att man skulle kunna tända på någon av motsatt kön om man bara ”föredrog” det. Om syftet är att förmedla att en ung person kan vara osäker kring sin sexuella läggning borde det vara givet att även heterosexualiteten får samma fokus. Författarna har helt exkluderat bisexualitet.

PULS Biologi, Andréasson, Bondesson, Gedda, Johansson, Zachrisson, Natur & Kultur, 1999 (1:a uppl.)

Frågor att fundera på: Beskriv din drömkille/tjej med 10 egenskaper. Vad tror du din drömpartner skulle uppskatta hos en person av ditt kön (Jämför med din lista)? Vilka egenskaper har störst betydelse, mellan tjejer och killar? Mellan två personer av samma kön? När man varit tillsammans ett år?

Det är vanligast att dras till det motsatta könet; heterosexuell. En del dras till båda könen; man är bisexuell. Om man i huvudsak förälskar sig i det egna könet är man homosexuell. Det är ganska vanligt. Numera får man som homosexuell registrera partnerskap (bild på ett lesbiskt par respektive ett bögpar som gifter sig.)

Vad som ska betraktas som ”normalt” och vad som ska räknas som ”avvikande” i fråga om sex kan vara svårt att avgöra. Det är viktigt att inte tanklöst fördöma människor som har en annan sexuell inriktning än vi själva. Men vi får aldrig tolerera att sexualitet tar sig sådana uttryck att andra skadas.

Uppgifter: Brev från en homosexuell kompis, skriv svar. Din bästa kompis är HIV-smittad. Skriv ner dina tankar, och hur du skulle bete dig. Ska homosexuella få adoptera, motivera ditt svar.

Kommentar: Boken tar upp både homosexualitet, heterosexualitet och bisexualitet på ett ganska sakligt och naturligt sätt. Författarna misslyckas dock med att göra texten helt neutral genom att skriva ”Det är viktigt att inte tanklöst fördöma människor som har en annan sexuell inriktning än vi själva”. När homo- och bisexuella är den grupp som utsätts för förtyck och diskriminering så blir ”vi” synonymt med heterosexuella. Konsekvensen blir att författaren antar att läsaren (läs eleven) är heterosexuell, och förstärker en vi/dom-känsla, där den som inte är heterosexuell är annorlunda och avvikande.

Biologi 2:3 faktabok, Arenlind, Wilhelm, Pogo pedagog, 1985 (3:e uppl.)

Då puberteten infaller börjar både pojkar och flickor intressera sig för det motsatta könet. Eftersom könskörtlarna ökar sin produktion ökar könsdriften, hos somliga är den stark, hos andra svagare. Normalt tänds ett intresse för det motsatta könet, med mer eller mindre osäkra första kontakter som följd.

Samlag: Oftast blir mannen lättare sexuellt stimulerad än kvinnan. Hos mannen kan åsynen av en naken kvinna framkalla lust till samlag, medan kvinnans lust växer fram långsammare, vid smekningar. Hos mannen innebär orgasmen ejakulation, hos kvinnan känns en skön avslappning & tillfredställelse.

Variationer av sexualdriften: De flesta är intresserade av det motsatta könet, de är heterosexuella. Några är bara intresserade av det egna könet, de är homosexuella. Orsaken till varför en människa blir homosexuell tror man beror på uppväxtmiljön. Några kroppsliga olikheter finns inte. Några dras både till det egna, och det motsatta könet, de kallas bisexuella.

Andra exempel; Pedofiler riktar sitt sexuella intresse mot barn. Det är nästan aldrig fråga om samlag. ”Fula Gubbar” som de ibland kallas är sällan våldsamma utan söker vänlig kontakt med barn, t.ex. genom att bjuda på godis. Exhibitionister, Sadister, Masochister m.fl.

Kommentar: Författarna har i texten gjort tydliga utryck för heteronormativitet. I boken skriver man ”normalt tänds ett intresse för det motsatta könet”. Konsekvensen blir att det skulle vara onormalt att det *inte* tänds ett intresse för det motsatta könet. Samlaget beskrivs dessutom som en akt bara mellan mannen och kvinnan, där kvinnans lust växer fram vid smekningar och mannens vid åsynen av en kvinna. Homo – och bisexualitet tas först upp i avsnittet ”variationer av sexualdriften” som snabbt följs av pedofiler under ”andra exempel”.

Fördjupningsboken 2-3 Biologi, Andréasson, Bondesson, Edström, Forsberg, Gedda, Luksepp, Zachrisson, Natur & Kultur, 1989

Olika sexuella beteenden. Vad som skall betraktas som ”normalt” och vad som skall räknas som avvikande i fråga om sex kan vara svårt att avgöra. Människor som blir kära i någon av motsatt kön kallas heterosexuella. Det är vanligast. Människor som blir kära i någon av samma kön kallas homosexuella. Människor som blir kära i både i människor av sitt eget och motsatt kön kallas för bisexuella.

Under pressande förhållanden, t.ex. en fängelsevistelse, där man endast träffar människor av samma kön kan heterosexuella personer tillfälligt visa homosexuella böjelser.

Att vara homosexuell är ganska vanligt, men det finns inga säkra uppgifter på hur många det är. Troligen rör det sig om ca 3-4% av befolkningen. Hans, eller hennes dragning handlar inte bara om sex, utan också om gemenskapsbehov, ömhet och kärlek, som riktar sig mot en person av samma kön. Homosexualitet är inte olagligt om man är över 15 år. Många homosexuella mår dåligt av omvärldens fördomar, som kan kännas som en börda.

Det finns många andra sexuella beteenden. Gränserna mellan normalt och avvikande är svåra att fastställa. Det är viktigt att vi inte tanklöst fördömer människor som har en annan inriktning av sexualitet än vi själva. En viktig inskränkning är dock; vi får inte tolerera att sexualiteten tar sig sådana uttryck att den skadar andra.

Uppgift: Variationer i sexualdriften. Det finns många uttryck som används om människors val av sexliv. De vanligaste känner du nog till, men vet du vad dessa betyder? Bisexuell, Fetischist, Hetero, Homofili, Lesbisk, Masochism, Transvestism, Transexuella.

Kommentar: Det mest allvarliga i denna bok är att författarna skriver att det inte är olagligt med homosexualitet om man är över 15 år. Konsekvenserna blir att författaren förmedlar ett budskap om att homosexualitet skulle vara olagligt för dem under 15 år. Man tar också upp heterosexuella personer som på grund av ”pressande förhållanden” kan visa ”tillfälliga homosexuella böjelser”. Utöver att ordet ”böjelser” är negativt laddat så ter det sig absurt att en biologibok försöker förklara att man inte behöver vara homosexuell bara för att man i fängelset har sex med någon av samma kön.
Återigen ställs normalt mot avvikande, och problematisering – att man mår så dåligt som homosexuell.

Biologi för högstadiet, Försök och fakta, Gleerups, 1992 (1:a uppl.) och *Biologi för högstadiet*, Liber, 1991 (2:a upplagan)

Människor har samlag, inte bara när de vill skaffa barn. Man älskar med varandra också för att det är lustfyllt och för att känslan av närhet och gemenskap med den man älskar då är extra stark.

Om HIV/Aids: Följande grupper löper större risk än andra att bli smittade av Aids; homosexuella män, bisexuella män och deras kvinnliga sexpartner. Narkotiska missbrukare som injicerar och deras sexpartners. Prostituerade och deras kunder, (prostituerade missbrukar ofta narkotika). De gifta män som besöker prostituerade riskerar dessutom att smitta sina hustrur.

Homosexualitet: I tonåren börjar de flesta känna om de dras till det motsatta eller det egna könet. Homosexualitet är den vanligaste sexuella avvikelsen. Homosexuella kontakter mellan pojkar är vanliga i tonåren. Det betyder inte alltid att pojkarna blir homosexuella i vuxen ålder. De djupare orsakerna till homosexualitet känner man inte till. Troligen grundläggs den mycket tidigt men visar sig först under tonåren. Att acceptera sin egen homosexuella inriktning är ofta mycket svårt eftersom de flesta människor är heterosexuella. Om dessutom andra människor och samhället är fördömande, blir pressen extra stor. I vissa kulturer har homosexualitet alltid accepterats. I Sverige och många andra länder bestraffades homosexualitet förr. Man trodde att unga kunde förföras och ”bli” homosexuella. Ju större press samhället utövar genom lagstiftning och fördömande, desto svårare blir det för homosexuella att hitta sin roll. För att klara sig bättre har de homosexuella bildat intressegrupper som försöker skapa större förståelse.

Bisexualitet: En del har sexuella kontakter med båda könen. Många bisexuella är gifta och har barn, och det är inte alltid som familjen i övrigt känner till att mannen/hustrun är bisexuell.”

Kommentar: Boken tar upp homosexualitet som den vanligaste formen av sexuell avvikelse och beskriver det som en inriktning. Författarna förmedlar också budskapet att homosexuella kontakter bland unga pojkar inte alls behöver innebära att de blir homosexuella i vuxen ålder. Syftet antas vara att ge unga killar möjligheten att våga experimentera utan att hamna i ett fack. Tanken är god men den signalerar en värdering att homosexualitet är något att oroa sig över. I texten nämns inte heller flickor, utan homosexualitet diskuteras i allmänna ordalag samt gällande pojkar. Här återfinns även det problematiserande tonfall som går igen i nästan alla böcker – man målar upp att det är svårt att leva som homosexuell, att man får leva under press som är ”extra stor”.
Man sätter inte samma fokus på heterosexuella handlingar mellan pojkar och fickor, dess orsaker och åldersrelaterade utveckling. Effekten blir att boken spär på fördomar i stället för att motverka dem. Bisexualitet tas upp i perspektivet att många lever i olikkönade relationer och har

barn, något som säkert stämmer in på en del, men som tyvärr riskerar att skapa en vinklad bild av hur bisexuella lever. Dessutom inskränks bisexualitet till att endast gälla sexuella kontakter. Att man som bisexuell även kan bli förälskad i personer av båda könen kommer inte fram.

Biologi 2 System 82, Nilsson, Ohlsson, Roth, Almqvist & Wiksell, 1981 (1:a uppl.)

De flesta riktar sin sexualitet mot det motsatta könet. Den sexuella samvaron kan dock se ut på många olika sätt. Att vara homosexuell innebär att man känner sig dragen till någon av samma kön. I Sverige finns det minst en kvarts miljon homosexuella. Det är ingen skillnad mellan dem och heterosexuella när det gäller förälskelse och behov att ge och få ömhet, omtanke och förståelse. [Bild + bildtext] Det är inte konstigt att se homosexuella dansa med varann och kramas, lika lite som att se fotbollsspelare krama om varann efter ett mål

Kommentar: Trots rätt kort information kring homosexualitet och total exkludering av bisexualitet så är texten bra. Författarna har på ett bra sätt försökt att avdramatisera homosexualitet.

Biologi, högstadiet Boierth, Nordling, Öhman, Almqvist & Wiksell, 1981 (3:e uppl.)

Avvikande sexualitet. Man upptäcker under sina sexuella försök att vissa situationer ger större njutning än andra. De flesta finner att sexlivet blir rikast med en människa av motsatt kön. Men, det är inte ovanligt att man upptäcker att man upplever lika stor, eller större tillfredställelse när man umgås sexuellt med någon av samma kön. Om denna inställning visar sig bestå sägs man vara homosexuell. Homosexualitet förekommer både bland män & kvinnor.

Kommentar: Kort information som är bra i kraft av att tonfallet i grunden är positivt. Men tyvärr skapas samtidigt en negativ laddning eftersom man lagt in avsnittet under avvikande sexualitet. Återigen total exkludering av bisexuella, eftersom bisexualitet inte ens finns omnämnt.

Biologiböcker utan HBT

Följande böcker har ingen HBT information alls:

- *Liv- om växter, djur och människokroppen*, Beijer, Almqvist & Wiksell, 2001 (2:a uppl.)
- *PULS, 4-6 Biologi* (lärarpärm), Andréasson, Natur & Kultur, 1997 (1:a uppl.)
- *BIOS*, Andréasson, Bondesson, Forsberg, Gedda 1989(1:a uppl.)

Lagar och förordningar

Skollagen (1985:1100)

1 kap. 2 § aktivt motverka alla former av kränkande behandlingar såsom mobbning och rasistiskt beteende. Lag (1999:886)

14 kap. 2 § Skolhälsovården har till ändamål att följa elevernas utveckling, bevara och förbättra deras själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem.

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)

Normer och värden

Skolan ska sträva efter att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling samt medverkar till att bistå andra människor,

Skolan skall sträva mot att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen…

Alla som arbetar i skolan skall aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper…

Läraren skall uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling,

Rektorns ansvar

Rektorn har /---/ ett särskilt ansvar för att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiskt beteende bland elever och anställda,
*Rektorn har /---/ ett särskilt ansvar för at*t ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen. Sådana kunskapsområden är exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt…

1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94)

Normer och värden

Skolan skall sträva mot att varje elev inte accepterar att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling samt medverkar till att bistå människor.

Skolan skall sträva mot att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen…

Alla som arbetar i skolan skall aktivt motverka trakasserier mot och förtryck av individer och grupper.

Läraren skall uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling.

Rektors ansvar

Rektorn har /---/ ett särskilt ansvar för att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbing och rasistiska beteende bland elever och anställda.

Rektorn har /---/ att särskilt ansvar för att eleverna får kunskaper om sex och samlevnad, trafikfrågor samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger.

Grundskoleförordning (1994:1194)

Läromedel

Särskild vikt skall läggas vid att eleverna i undervisningen har tillgång till läromedel som täcker väsentliga delar av ett ämne eller en ämnesgrupp och som är ägnade att ge fasthet och sammanhang i studierna. Förordning (1997:599).

Litteraturförteckning

Biologiböckerna

- *Biologi A*, Karlsson, Wickman, 2002 (2:a uppl.)
- *Liv- om växter, djur och människokroppen*, Beijer, Almqvist & Wiksell, 2001 (2:a uppl.)
- *Biologi 1 & 2 för gymnasieskolan*, Karlsson, Wickman, Liber, 1997 (1:a uppl.)
- *PULS, 4-6 Biologi* (lärarpärm), Andréasson, Natur & Kultur, 1997 (1:a uppl.)
- *Biolog NT2*, Peinerud, Almlöf, Bonnier, 1992 (1:a uppl.)
- *Anatomi & Fysiologi*, Fransson, Göransson, Kvist, Almqvist & Wiksell, 1992 (1:a uppl.)
- *BIOS*, Andréasson, Bondesson, Forsberg, Gedda 1989(1:a uppl.)
- *Biologi för grundskolans senare årskurser LPO 94*, Linnman, Wennerber, Carlsten, Magnusson, Liber, 2001 (1:a uppl.)
- *Biologi Spektrum*, Fabricus, Holm, Mårtensson, Nilsson, Nystrand, Almqvist & Wiksell, 2001 (2:a uppl.)
- *Biologi Spektrum*, Lärarhandledning, Fabricus, Almqvist & Wiksell, 2001 (2:a uppl.)
- *Biologi*, Henriksson, Gleerups NO, 2000 (1:a upplagan)
- *PULS Biologi*, Andréasson, Bondesson, Gedda, Johansson, Zachrisson, Natur & Kultur, 1999 (1:a uppl.)
- *PULS, 4-6 Biologi* (elevbok), Edqvist, Andréasson, Natur & Kultur, 1996 (1:a uppl.)
- *Fördjupningsboken 2-3 Biologi*, Andréasson, Bondesson, Edström, Forsberg, Gedda, Luksepp, Zachrisson, Natur & Kultur, 1989
- *Biologi för högstadiet*, Försök och fakta, Liber, 1988 (2:a uppl.)
- *Biologi för högstadiet*, Gleerups, 2000 (2:a upplagan)
- *Biologi 2 System 82*, Nilsson, Ohlsson, Roth, Almqvist & Wiksell, 1981 (1:a uppl.)
- *Biologi*, högstadiet Boierth, Nordling, Öhman, Almqvist & Wiksell, 1981 (3:e uppl.)
- *Kunskapsträdet Biologi,* Nordling, Erik, Fourén Åke, Eklunds Förlag A, 2000, ISBN 91-646-1366-6
- *Biologi 2:3 faktabok,* Arenlind, Wilhelm, Pogo pedagog, 1985 (3:e uppl.)

Forskning och myndighetsrapporter

- *Arbetet mot mobbning och annan kränkande behandling – Undervisning om sex och samlevnad*, Nationella kvalitetsgranskningar (1999)
- *Kränkningar i skolan – förekomst, former och sammanhang*, Centrum för värdegrundsstudier, Göteborgs Universitet (2003)
- *Psykisk Hälsa och ohälsa hos ungdomar 16-24 år som attraheras av personer av sitt eget kön – en enkätundersökning*, Hans Hanners, Psykologexamensarbete, Psykologiska institutionen, Stockholms Universitet (2002)
- *Rapportering av regeringsuppdrag: Relationer i skolan – en utvecklande eller destruktiv kraft*, Skolverket (2002)
- *Tystnadens Tyranni – om heterosexualiteten som norm och homofobi i skolan*, HomO (2003)
- *Vad hände se'n?* Riksdagsbeslut och myndigheters åtgärder för att förbättra homosexuellas situation, Folkhälsoinstitutet Rapport (1997:28)